

## COMMUNICATIEWETENSCHAP of COMMUNICATIEWETENSCHAPPEN ?

---

Wie zich in onze contreien met de studie van de sociale communicatie in het algemeen en/of van de massacommunicatie in het bijzonder inlaat, weet dat in Vlaanderen het enkelvoud en het meervoud van de term "communicatiewetenschap" willekeurig door mekaar worden gebruikt en als vlag dienen voor eenzelfde lading : de wetenschappelijke studie van het proces dat zich voltrekt vanaf de uitzending tot en met de ontvangst van een communicatieboodschap in de menselijke samenleving, van het wezen, het belang en de effecten van dergelijke processen, van de participerende instanties, de systemen, media en functies en alle andere variabelen die er bij betrokken zijn. Communicatiewetenschap of -wetenschappen ? Laten wij vooraf de situatie even overschouwen.

De Gentse rijksuniversiteit heeft een Seminarie voor Pers- en CommunicatiewETENSCHAP, en levert een diploma af van licentiaat in de Pers en CommunicatiewETENSCHAP. Op het programma van deze licentie komen vakken voor zoals "Speciale problemen van pers- en communicatiewETENSCHAP" enz. Te Leuven kennen wij in licentie Sociale Wetenschappen een afdeling "CommunicatiewETENSCHAPPEN" (1), waarvan het leerprogramma vakken bevat als "Encyclopedie van de communicatiewETENSCHAPPEN", maar anderzijds ook "Algemene CommunicatiewETENSCHAP". De research te Leuven gebeurt in een Centrum voor CommunicatiewETENSCHAPPEN (Ce.Co.We.) en de publicaties verschijnen in een reeks "Bibliotheek voor CommunicatiewETENSCHAPPEN", ook het zopas van de pers gekomen Liber Amicorum voor Professor De Volder, dat als titel draagt "Bijdragen tot de CommunicatiewETENSCHAP". Tenslotte weze nog aangestipt dat zowel Leuven als Gent (om de beurt en in onderling overleg) een "Vlaams Congres voor CommunicatiewETENSCHAP" organiseren.

Interuniversitair beschouwd schijnt er dus wel een gebrek aan terminologische uniformiteit te bestaan bij de aanduiding van onze tak van wetenschapsbeoefening. Een tweede vaststelling : Gent houdt het bij het enkelvoud en past dit zeer

---

(1) De vermelding "Pers en Communicatiewetenschappen" in de studiegids 1969-1970 van de K.U.L. is een drukfout.

consequent toe, zowel bij de betiteling van een studierichting, van een onderzoekscentrum als van gedoceerde colleges (2).

Leuven gebruikt het meervoud maar maakt een uitzondering voor het college "Algemene Communicarietwetenschap" en voor de titel van een recente publicatie.

Wij weten niet of de optie voor het enkelvoud te Gent bewust of onbewust gebeurd is, het resultaat van een theorie of van een toeval. De situatie te Leuven dient in elk geval bekeken vanuit een historisch-theoretische achtergrond.

### Communicatiewetenschap en -wetenschappen te Leuven : een theoretische maatstaf.

Het verschil tussen communicatiewetenschap enkelvoud en meervoud, dat Prof. De Volder zaliger, stichter van het Ce.Co.We. en van de afdeling Communicatiewetenschappen te Leuven invoerde steunde op een theorie die o.m. in zijn cursus "Inleiding tot de Communicatiewetenschappen" opgenomen werd. Als "CommunicatiewETENSCHAP" beschouwde hij de "...wetenschap die zich uitsluitend bezighoudt met de fundamentele componenten van elke interpersonele mededeling. Deze wetenschap besteedt geen aandacht, aldus de auteur, aan de afzonderlijke massamedia, noch aan het gesprek, enz.; maar zij bestudeert de wezenlijke bestanddelen van het communicatieproces in zijn abstracte algemeenheid" (3). Het betreft hier dus de theoretische studie van het menselijke communicatieproces, abstract beschouwd wz. afgezien van de concrete vormen waaronder dit proces kan voorkomen of van de specifieke communicatoren, tekens, media, inhouden, ontvangers en effecten, die in een concrete situatie kunnen optreden. Meteen wordt ook duidelijk wat de auteur onder "communicatiewETENSCHAPPEN" verstaat. De (algemene) communicatiewetenschap biedt geen oplossing, zegt hij voor "de speciale problemen die opgeroepen worden door de bijzondere soorten van menselijk mededeling zoals het gesproken of het geschreven woord: het toneel, de pers, de radio, de film, enz... Zo ontstonden dan speciale communicatiewetenschappen". Verder expliciteert De Volder zijn visie : "sommige communicatiewetenschappen onderzoeken alle facetten van de interpersonele communicatie die optreden bij een bepaald massamedium zoals het dagblad (dagbladwetenschap), de film (filmologie), enz." Andere communicatiewetenschappen zouden, steeds volgens dezelfde auteur, een of ander specifiek aspect van de communicatie bestuderen dat bij verschillende media optreedt, zoals bv. de propaganda, de public relations. Van de studie der

---

(2) Wij menen wel te weten dat Prof. Dr. T. Luykx, directeur van het "Seminarie voor Pers en Communicatiewetenschap" van de R.U.G., in zijn publicaties en voordrachten ook wel een zeldzame keer van "communicatiewetenschappen" spreekt.

(3) Prof. Dr. N. De Volder, o.c., p. 11.

massacommunicatie wordt tenslotte gezegd dat zij "de laatste jaren tussen de (algemene) communicatiewetenschap en de afzonderlijke communicatiewetenschappen geschoven werd als een min of meer autonome discipline" (4).

Men kan De Volder's theorie aanvaarden of verwerpen, maar zij vormt in elk geval een houvast in een aangelegenheid waarin nagenoeg geen standpunten bestaan, en wat meer is, zij biedt een logische uitleg voor de situatie te Leuven waar tot op heden - om De Volder's terminologie te gebruiken - vooral communicatiewetenschappen werden bestudeerd en massacommunicatie. Hiermede is uiteraard nog niet gezegd dat deze theorie de juiste is, laat staan de enig mogelijke. Het is bv. helemaal niet zeker dat de filmologen hun wetenschap, die op een vrij autonome wijze gegroeid is, willen beschouwen als één der communicatiewetenschappen. Ook Dr. J.G. Stappers (Kath. Univ. Nijmegen) bekijkt het verschil communicatiewetenschap / communicatiewetenschappen vanuit een andere hoek. Onder communicatiewetenschap verstaat hij "die tak van wetenschap die zich bezig houdt met het opsporen en in verband met elkaar brengen van algemene wetmatigheden van communicatieve verschijnselen, en die poogt de aanpak van het onderzoek over deze verschijnselen te systematiseren en tot wezenlijke schema's te herleiden" (5). Kan men nog een parallellisme vinden tussen deze opvatting over communicatiewetenschap en die van Prof. De Volder, dan is dit allerminst het geval met Stappers' omschrijving van de term "communicatiewetenschappen". Communicatiewetenschappen zijn volgens Stappers : de communicatiesociologie, de psychologie van de communicatie, de economie van...., enz., of m.a.w. "alle wetenschappen die zich, eventueel zijdelings met communicatie bezighouden" Perswetenschap, filmwetenschap, reclamewetenschap e.d. zijn dan ofwel onderdeel van de communicatiewetenschap of van de communicatiewetenschappen (6). Dezelfde auteur meent nog dat de leer van de massacommunicatie een relatief zelfstandig onderdeel is van een algemene communicatiewetenschap, waarvan hij echter vooraf stelt dat zij (de algemene C.W.) nauwelijks bestaat (7). Dat hiermede de zaak duidelijker wordt zouden wij niet durven beweren.

---

(4) Prof. Dr. N. De Volder, o.c., p. 14-15.

(5) Dr. J.G. Stappers, Communicatiewetenschap in de Verenigde Staten van Amerika, in Communicatiewetenschap 1968, Leuven, 1969, p. 25.

(6) Dr. J.G. Stappers, *ibidem*.

(7) Dr. J.G. Stappers, Publicistiek en Communicatiemodellen, Nijmegen, 1966, p. 84.

In de keuze tussen de begrippen CommunicatiewETENSCHAP en CommunicatiewETENSCHAPPEN kunnen behalve theoretische, wellicht ook practische maatstaven gelden: zo bv. het streven naar uniformisatie in het nederlandse taalgebied, de bedenking dat het enkelvoud misschien beter klinkt of "rijper" aan doet dan het meervoud (veelvuldigheid kan inderdaad in dit geval geassocieerd worden met voorwetenschappelijke "chaos" gebrek aan systematiek, enz.). Deze praktische maatstaven zullen gemakkelijker de bovenhand krijgen wanneer men de theoretische verwerpt.

Blijft tenslotte de vraag waarom men deze theoretische maatstaven zou verwerpen. Er zijn verschillende mogelijkheden: ofwel kan men de bestaande theorieën niet goed vinden (en dan moet men zeggen waarom), ofwel kan men de mening toegedaan zijn - en ook voor deze stelling valt iets te zeggen - dat een al te langdurig gepieker over het onderscheid tussen de communicatiewETENSCHAP en de communicatiewETENSCHAPPEN een weinig zinvolle bezigheid is "much ado about nothing", of gewoon "wetenschappelijke haarklieverij".

x

x

x

Een grondige beoordeling van deze kwestie valt buiten het bestek van dit tijdschrift. Onze persoonlijke mening is evenwel dat de theorie van Prof. De Volder nog altijd een redelijke vertrekbasis vormt en wij voelen derhalve geenszins de behoefte er een nieuwe te gaan uitbouwen. Het verder uitdiepen van deze theorie, zoals wij dit trachten te doen in onze cursus "Encyclopedie van de communicatiewetenschappen", laat ondermeer toe de "communicatiewetenschappen" te onderwerpen aan een systematiek die kan steunen op verschillende criteria: bv. op het medium (perswetenschap, filmologie, enz.) op de communicator (politieke communicatie, religieuze communicatie, enz.), op de intentie van de communicator (informatie, voorlichting, propaganda, enz.) op een combinatie intentie-ontvangers (massacommunicatie) of een combinatie communicator-intentie (overheidsvoorlichting, politieke propaganda....) enz. De theorie van Prof. De Volder biedt nog een ander voordeel: zij kan beschouwd worden als een soort "model" dat de verdienste heeft de afhankelijkheid van de verschillende communicatiewetenschappen tegenover de algemene communicatiewetenschap te beklemtonen.

Hiermede is echter helemaal nog niet gezegd dat het onderscheid communicatiewETENSCHAP/communicatiewETENSCHAPPEN noodzakelijkerwijze moet doorgetrokken worden naar benamingen van onderwijs-

eenheden, research-centra, congressen, verenigingen, enz. De geciteerde praktische maatstaven kunnen hier o.i. best primeren en dan gaat de voorkeur misschien, zoals te Gent, naar het enkelvoud : Centrum voor Communicatiewetenschap, Bibliotheek voor Communicatiewetenschap, enz.

Wij menen te weten dat men thans te Leuven in deze richting evolueert, niet op theoretische gronden, maar gewoon omdat het enkelvoud "Communicatiewetenschap" prettig en overtuigend klinkt en toch ergens refereert naar een zekere eenheid of althans naar een eenheidsstreven. Bovendien wordt met deze optie ook een steentje bijgedragen tot het zo noodzakelijke uniformiseren van ons jargon en dat is ook uit wetenschappelijk oogpunt van zeer groot belang.

Dr. G. FAUCONNIER.